

Bir kopma süreci: okula yabancılaşma

227

Mehmet Süddük Vangözü & Gaye Zeynep Çenesiz

Başvuru/Submitted
5 Ağı/Aug 2022

Kabul/Accepted
12 Eyl/Sep 2022

Yayın/Published
19 Eyl/Sep 2022

Makale Türü
Derleme / Review

Özet: Bireyin kendisi ve sosyal çevresinden uzaklaşarak kopması sonucu meydana gelen yabancılaşma kavramı insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Felsefe, sosyoloji ve psikoloji gibi çeşitli disiplinler tarafından araştırma konusu olan yabancılaşma birçok düşünür ve filozof tarafından da incelenmiştir. Yabancılaşmanın meydana geldiği alanlardan biri de eğitimidir. Eğitimde yabancılaşma, öğrencinin okul ortamında ait olma ve bağlanma duygusunun olmaması olarak tanımlanmakta ve bu durum okula yabancılaşma olarak ifade edilmektedir. Okula yabancılaşma, öğrencinin öğrenme sürecinden kopması ve içinde bulunması gereken etkinlik veya topluluklardan uzaklaşmasıdır. Okula yabancılaşan öğrenci bir süre sonra farklı davranışlar sergilemeye başlayabilir. Bu durum kendini ders düzenini bozma, düşük akademik başarı, dersten kaçma ve akranları ile anlaşamama gibi eylemler ile göstermektedir. Sonuç olarak okula yabancılaşma öğrencilerin okul, arkadaş ve ailelerinden kopmalarına ve uzaklaşmalarına sebep olabilmektedir. Ancak okulda güvenli bir ortamın oluşturulması, uyum ve tanışma etkinliklerinin uygulanması gibi önleyici faaliyetler yoluyla okula yabancılaşmanın önüne geçilebilir.

Anahtar kelimeler: *Yabancılaşma, okul, okula yabancılaşma, öğrenci, eğitim.*

A detachment process: school alienation

Abstract: The concept of alienation, which occurs due to the individual's separation from oneself and one's social environment, is a phenomenon as old as the history of humanity. Alienation, the subject of research by various disciplines such as philosophy, sociology, and psychology, has also been examined by many thinkers and philosophers. One of the areas where alienation occurs is education. Alienation in education is defined as the student's lack of sense of belonging and attachment to the school environment, and this situation is expressed as alienation from school. School alienation is the separation of the student from the learning process and away from the activities or communities that they should join. The student alienated from the school may start to exhibit different behaviors after a while. This situation manifests itself with actions such as disrupting the order of the lesson, low academic achievement, truancy, and not getting along with peers. As a result, alienation from school can cause students to break away from school, friends, and families. However, alienation from school can be prevented by conducting preventive activities such as creating a safe environment at school and implementing adaptation and acquaintance activities.

Keywords: *Alienation, school, school alienation, student, education.*

Alanyazın
Eğitim Bilimleri
Eleştirel İnceleme
Dergisi
CRES Journal
Critical Reviews in
Educational Sciences
2022, 3/2, 227-235

Vangözü, M. S. &
Çenesiz, G. Z. (2022),
Bir kopma süreci: okula
yabancılaşma, *Alanyazın*
3(2), 227-235 [http://
dx.doi.org/10.22596/
cresjournal.0302.227.235](http://dx.doi.org/10.22596/cresjournal.0302.227.235)

Öncü Okul
Yöneticileri Derneği
2718-0808

Giriş

Tarihi insanlığın varoluşuna dayanan yabancılaşma olgusu (Bayat, 1996) günümüzde de güncel olma durumunu ve karmaşıklığını muhafaza eden, içinde yaşadığımız medeniyet ile çeşitli topluluklarda varoluşunu koruyan ve yaşadığımız topluluğun çoğunu ilgilendiren bir durumdur (Akyıldız, 1998). Bu yönden incelendiğinde içerik bakımından negatif bir algı oluşturan yabancılaşma, bireyin kendisi olmasına engel olan veya kendisiyle özü arasına giren mesafe (Tekin, 2010), bireyin kendisi, doğal ve sosyal ortamından uzaklaşarak, bu unsurların egemenliğine girmesine karşı mekanikleştiren ve köleleştiren rasyonel, teknolojik bir toplum biçimine başkaldıran bir süreç olarak ifade edilebilir (Tolan, 1981). Yabancılaşma kavramı bireylerin karşısına çeşitli formlarda ve yaşam safhalarında çıkabilmektedir. Çeşitli zaman dilimlerinde ve şekillerde bireylerin maruz kaldığı yabancılaşma: felsefe, sosyoloji, psikoloji gibi farklı alanlar tarafından araştırma konusu olarak incelenmiştir. Bu açıdan Hegel, Feuerbach, Marx ve Seeman gibi birbirinden farklı filozof ve bilim insanının çalışmalarına konu olmuştur (Çağlar, 2012) ve farklı şekillerde ifade edilmiştir. Modern toplumlarda yabancılaşmanın yoğun bir şekilde yaşandığı alanlardan biri de eğitimidir (Erjem, 2005). “Eğitim de yabancılaşma kurgusal kökenleri doğduğumuz andan itibaren çevremizi saran bir ahtapot gibi kültürel kimliğimizin bir parçası haline gelen, insanoğlunun birlikte yaşadığının farkına varamadığı (varmak istemediği) olgu ve olaylar bütünüdür” (Yapıcı, 2004). Bu çalışmada insan hayatının kaçınılmaz bir ögesi olan yabancılaşma olgusunun eğitim ortamındaki yansımalarından biri olan okula yabancılaşma kavramı ele alınmıştır. Alanyazın incelendiğinde okula yabancılaşma kavramı ile ilgili mevcut çalışmaların ağırlıklı olarak araştırma makaleleri şeklinde olduğu göze çarpmaktadır. Bundan dolayı mevcut çalışmada yabancılaşma ve okula yabancılaşma kavramlarının incelenmesi ve okula yabancılaşmanın sebepleri ve sonuçlarının sunulması amaçlanmıştır.

Yabancılaşma

Çeşitli çalışmalarda yabancılaşmaya ilişkin iki ayrı görüş ileri sürülmüştür. Bu görüşlerden birincisi olan psikolojik yaklaşım, yabancılaşmayı insan yaşamının kaçınılmaz bir yönü olarak benimseyen varoluşçu görüşe dayandırırken; ikinci yaklaşım olan sosyolojik bakış açısı, yabancılaşmayı tarihi ve sosyolojik bir süreç olarak inceler ve onu işçi sınıfının kapitalist düzendeki varlığını tanımlamak için kullanır (Mann, 2001). Bu açıdan psikososyal bir konu olarak yabancılaşma, genel anlamda çevreden kopukluk duygusu yaratan, aile ile toplumdan uzak, aidiyet ve sevgi duygusunun olmadığı durumdur. (Gope & Bhowmik, 2017). Örnek olarak, yabancılaşmayı psikolojik yönüyle ele alan Fromm'a (1990) göre yabancılaşma, kişinin kendisini dünyanın merkezî ve eylemlerinin sorumlusu olarak görmemesi değil, tam tersine kendi filleri ve bu fillerin sonuçları, onun biat ettiği efendileri haline gelmesidir. Dolayısıyla yabancılaşan birey, başka herhangi bir insandan olduğu gibi kendisinden de kopar. Başkalarının nesnelere algıladığı gibi beş duyusu ile algılar, ancak bunu yaparken kendisi ve dış dünya ile aktif ve üretken bir ilişki içinde değildir.

Yabancılaşmayı sistematik bir şekilde inceleyen ilk filozof olan Hegel (1986) Tinin Görüngübilimi (Phänomenologie des Geistes) adlı kitabında yabancılaşmayı kendini dışlama, feragat (Entausserung) ve yabancılaşma (Entfremdung) sözcükleriyle tanımlamıştır. Feuerbach yabancılaşmanın dinle

ilişkinini incelerken, Marx bunu işçi sınıfının kapitalist düzendeki konumunu ve işlevini ifade etmek için kullanmıştır. Seeman, yabancılaşmayı sosyo-psikolojik bir kavram olarak farklı alt boyutlara ayırmıştır. Psikolojik yönünü elen alan Fromm, yabancılaşma olgusuna psikanalitik bakış açısının ilkelerinden hareketle yeni bir soluk getirmiştir. Bu görüşler sırasıyla incelendiğinde; Hegel'e göre, oluşum durumunda insanla ilgili olmayan herhangi bir hakikat olamaz. Doğru bireyin doğrusudur. Dünyanın sözde doğruları özünde yabancılaşmadır. Çünkü bu doğruların arkasında bireyin hedefi, kendi özünü keşfetmek ve her şeyi kendi farkındalığının bir niteliği olarak incelemektir. Hegel'e göre önemli olan Tin (Geist)'dir. Tin önce kendi dışında olduğuna inandığı bir dünya yaratmış fakat daha sonra dünyanın kendi yarattığı bir şey olduğunu anlamıştır. Dünya yalnızca onun eylemi sonucunda var olur. Bu sürecin başlangıcında, Tin, kendiliğini marjinalleştirdiğinin farkında değildir. Ancak geçen süre içinde dünyanın onun dışında olmadığını anlar. Hegel'e göre yabancılaşma bu farkında olma durumunun yetersizliğinden kaynaklanır. Yabancılaşma sadece insanın kendinin farkına varması, çevresinin ve kültürünün Tin'den geldiğini fark etmesiyle sona erecektir (Ergil, 1978). Buna karşın Hegel'den etkilenen Feuerbach, yabancılaşmanın dinle ilişkisiyle ilgilenmiştir. Feuerbach'a göre din, insan arzularının ve güçlerinin yansımalarından oluşur. Yaratana atfedilen özellikler gerçekte bireyin kendi özellikleri olduğu için birey kendinden uzaklaşmış ve sonunda yabancılaşmıştır (Ergil, 1978). Hegel'in felsefesinin tersini öne süren Feuerbach, Hegel'in Mutlak Tin'ini benliğine yabancılaşmış bir kişi şeklinde tanımlamış ve ona göre Tanrı insanı değil, insan Tanrı'yı yaratmıştır (Sezgin, 2008).

Marx tarafından kapitalist toplumun insanları neye dönüştürdüğünü ifade etmek için öne sürülen yabancılaşma olgusu, kişinin kapitalist dünyadan nasıl etkilendiğini ve bu kişilerin öteki kişiler ve nesnelere kurdukları iletişimi kavramaya odaklanır (Damgacı, 2016). Marx'ın felsefesinde yabancılaşma kavramı iki ayrı manada kullanılmıştır. Birincisi üreticinin üretmiş olduğu nesneye yabancılaşmasına, ikincisi de bireyin diğer insanlara yabancılaşmasına atıfta bulunur. Kısacası yabancılaşma, kapitalist toplumun sınıflar arasında meydana getirdiği ve kişiler arasında düşmanlık ve kopuşa neden olan rekabetin bir sonucu olarak değerlendirilir. Marx bu durumu çarpıcı bir şekilde ifade eder, ona göre bu kopuş ve ayrışmanın neticesinde bireyden geriye kalan sadece etten oluşan bir vücuttur (Olmann, 2012).

Marx yabancılaşma olgusunu ruhsal bozukluk olarak değil hafif bir kendinden uzaklaşma biçimi olarak kullanmıştır. Bu durumu yaşayan birey, rutin yaşantısında iradesiyle davranır; ancak sosyal yaşamında çok büyük çelişki içindedir. Kısacası Marx'a göre yabancılaşma: bireyin kendi eylemleri, onun tarafından yönetilmek yerine, onun üstünde, ona karşı bir güç olup çıkar (Fromm, 1990). Yabancılaşma ve sınıflı toplum arasındaki ilişki ortak olan mülkiyetin özel mülkiyete dönüşmesinden kaynaklanmaktadır. Marx mülkiyetin varlığından ziyade onun şekillenme biçimi üzerinde durmuştur. Örneğin ilkel toplumda elde edilen ürünler ortak mülkiyet kapsamında halkın kullanımına bırakılır insanlar ihtiyaçları kadar istediklerini alırlar. Böylece üreten ile ürün arasındaki mesafe ortadan kalkar (Kulak & Gülenç, 2012). Fakat mülkiyetin özelleştiği sınıflı toplumlarda egemen sınıf üreticinin ürünlerine ulaşmasını engeller ve böylece üretici ürününe düşman kesilir ve nihayetinde üretici ile ürün arasında mesafe girer ve bu durum insanın emeğine yabancılaşmasına

sebepler olur (Silier, 2007).

Eric Fromm ise Marx'ın öne sürdüğü yabancılaşma tanımını psikanalitik bir bakış açısıyla yorumlamıştır (Kızıltan, 1986). Buna göre psikoz gibi ileri düzeyde psikolojik hastalıklara neden olmamasına rağmen, bir kişilik bozukluğu olarak yabancılaşma, modern bireyin psikopatolojisinin merkezinde bulunmaktadır (Fromm, 1995). Nevrozlar geniş anlamıyla yabancılaşmanın bir sonucu olarak açıklanabilir. Çünkü nevrozlar (para hırsı, güç gibi) baskın bir tutkunun veya isteğin bir kişiyi ele geçirmesi ve benliğinden ayrılmasıyla ortaya çıkar ve yavaş yavaş bir güç olarak kişiyi yönetmeye başlar. Kişi bu tutkuyu korumak için ne kadar mantığını kullanmaya çalışsa ve onu mutlu etmek için sebepler bulsa da netice değişmez. Bu tutku, bireyin kahramanı, yaratıcısı olur ve birey kendi yarattığı bu kahramana yenilir. Kişi artık mevcudiyetinin bir parçası ile sınırlıdır; sahip olduğu her şeyi emrine verir. Bu arzu güç kazandıkça kişi güç kaybeder ve bir parçasının kölesi olmasından dolayı kendine yabancılaşır (Fromm, 1995).

Teorik çalışmalar yapılmış olsa da yabancılaşma kavramı ilk kez Seeman tarafından alt boyutlara ayrılmış, ölçülebilir hale getirilmiş ve yaşadığımız toplumsal koşullarla ilişkilendirilmiştir (Uzun, 2006). Seeman, toplum temelli sosyoloji ve sosyal psikoloji literatüründe; yalnızlık, güçsüzlük, doyumsuzluk gibi duygusal sorunlardan yola çıkarak yabancılaşma kavramını beş temel boyuta ayırmıştır. Bunlar: güçsüzlük, anlamsızlık, kuralsızlık, sosyal uzaklık ve kendine yabancılaşmadır (Bayhan, 1995). Bu alt boyutlar sırasıyla incelendiğinde *güçsüzlük*, kişinin yaptıkları ile hedefine ulaşamayacağına dair sahip olduğu olumsuz düşünceler ve hedefine ulaşmak isterken ötekiler tarafından desteklenmeyeceği düşüncesini; *anlamsızlık* bireyin neye, ne tür doğrulara inanacağını bilememesi halini (Seeman, 1959), *kuralsızlık* ise bireyin belirli hedeflere ulaşmak için, toplumda kabul edilmeyen yöntemlere başvurma gerekliliği hakkındaki yüksek beklentisi içine girmesi (Tezcan, 1985) ve amacına ulaşmak için gerekli olan davranışları savunmasını ifade etmektedir. *Sosyal uzaklık* kişinin, yakın bir arkadaşlık bağının olmaması, bir etkinliğe dahil olmaması ya da düşük düzeyde katılımını ifade ederken (Seeman, 1959), *kendine yabancılaşma* kişinin sergilediği herhangi bir tavrının geleceğe yönelik beklentileri ile uyumsuzluğu, kendi varlığına yabancılaşması ile sonuçlanır (Tolan, 1981).

Eğitim alanı da yabancılaşmadan etkilenen disiplinlerdendir (Tezcan, 1985). Eğitimde yabancılaşma, öğrencinin okula yönelik ait hissetme ve bağlanma duygusunun olmaması olarak tanımlanmaktadır (Schulz, 2011). Öğrencileri gerçek hayat için hazır hale getiremeyen ve onun lehine tek yönlü bir amaca hedefe hizmet eden eğitim anlayışı, öğrencilerin sosyal ilişkilerini kesmekte ve okulu toplumun geri kalan kısmından izole etmektedir (Brofenneber, 1986). Okulların bürokratik işleyişi, kalabalık sınıflar, ağır müfredat, ders sayısının fazla olması, demokratik olmayan yönetim yapısının, gerçekte işe yaramayacak bilgilerin öğretilmeye çalışılması ve öğretim süreçlerinin dışsal olarak belirlenmesi eğitimde yabancılaşmaya sebep olabilir (Erjem, 2005). Okula yabancılaşma, yabancılaşmanın eğitim üzerindeki etkisinin yarattığı olgulardan biridir. Okula yabancılaşma da yabancılaşma gibi alt boyutlar halinde kavramsallaştırılmıştır. Seeman (1995) tarafından beş alt boyut olarak kavramsallaştırılan yabancılaşmanın okula yabancılaşma bağlamında değiştiği görülmektedir. Newman (1981) ve Mau (1992) okula yabancılaşmayı dört alt boyutta ele almaktadır. Bu alt boyutlar güçsüzlük, anlamsızlık, kuralsızlık

ve sosyal uzaklık olarak belirlenmiştir. Yukarıdaki açıklamalardan hareketle çalışmanın bundan sonraki kısmında okula yabancılaşma kavramı ve alt boyutları irdelenmiştir.

Okula Yabancılaşma

Öğrencilerde yabancılaşma; bireyin kişilerarası ilişkiler, aile, okul, toplum ve bireyin etrafında yaşadığı bir iletişim yetersizliği sorunudur (Cao, 2016). Ayrıca yabancılaşma; kişide ait olma duygusu zayıflığı, kopukluk hissiyatı, aileden, arkadaşlardan ve işten uzak olma şeklinde açıklanmaktadır (Bronfenbrenner, 1986). Eğitimde yabancılaşma, öğrencinin okul ortamında ait olma ve bağlanma duygusunun olmaması olarak tanımlanmaktadır (Schulz, 2011).

Okul ortamında yabancılaşma, öğrencilerin öğrenme sürecinden kopmaları (Brown vd., 2003) ve dâhil olmaları gereken bir etkinlik veya gruptan soyutlanmalarıdır (Mann, 2001). Kendini yabancılaşmış hisseden öğrenciler sorunlu davranışlar sergiler. Bu davranışlar; sınıfta düzen bozma, okula devamsızlık, ödev yapmama, dersten kaçma, kavga etme ve sosyal geri çekilme davranışlarıdır (Schulz, 2011). Bu tür davranışlar öğrencinin okul ortamındaki sosyal ve akademik deneyimlerine bir tepkidir. Bundan dolayı okul, pozitif bir kendilik algısı ve başarı duygusu yaşamak isteyen birtakım öğrenciler için başarısızlık ve hayal kırıklığının kaynağı olan zarar verici bir mekâna dönüşmektedir (Kumari & Kumar, 2017). Okul ve okul personeli farklı şekilde öğrencilerin yabancılaşmasına ve onlarda akademik başarısızlığa neden olmaktadır. Bunlar yetersiz müfredat, yetersiz öğretim, düşük kendilik algısı ve başarısız okul kültürü gibi faktörlerdir (Goodwin, 2000). Okula yabancılaşmayı anlamak, öğrencilerde istenmeyen davranışları ve öğrenmeleri keşfetmek ve öğrenciler arasında akademik başarısızlığa neden olabilecek uygulamaların geliştirilmesini önlemek için önemlidir.

Okula Yabancılaşmanın Boyutları

Güçsüzlük, üst düzey hedeflere sahip bir bireyin bu hedeflere ulaşabileceğine dair düşük beklentilere sahip olduğu durumu ifade eder. İyi notlar almak isteyen bir öğrencinin düşük başarısı, onda daha çok güçsüzlük meydana getirir. Güçsüzlük duygusu öğrencinin sınıf ortamında kargaşaya neden olmasına ya da dersi yarıda kesmesine neden olmaktadır. Okula gitmek isteyen ancak akranları ve öğretmenleri ile tatmin edici bir ilişki kuramayan düşük notlara sahip öğrenciler, diğerlerine göre daha fazla güçsüzlük duygusu yaşayabilirler. **Anlamsızlık** yaşayan öğrenciler ise okul etkinlikleri ile gelecekte uygulanacak faaliyetler arasında ilişki kuramazlar (Mau, 1992). Özetle okuldaki dersler ile günlük rutinleri, aileleri, toplumları ya da dünyadaki problemler arasında bir ilişki olmadığını düşünürler (Brown vd., 2003). **Kuralsızlık**, öğrencilerin okul yönetiminin kendileri adına verdiği kararları kabul etmemeleri veya tanınamaları anlamına gelmektedir. Yabancılaşmış öğrenci okula karşı itiraz eder ve not sistemindeki geçerli en düşük notların, 'C' ve 'D'nin geçme için yeterli olduğunu düşünürler (Mau, 1992). Bundan dolayı başarı için çabalamazlar. Bu kopuş durumu öğrencilerin; öğretmenler, yöneticiler ve diğer okul personelinin kendileri ile ilgili düşünce ve inançlarından aynı zamanda sistemin onlar adına karar vermelerinden ve okuldaki gelecekleri hakkında yok denecek kadar az kişisel etkiye sahip olduğunu düşünmelerinden kaynaklanabilir (Brown vd., 2003). **Sosyal uzaklık** durumu bireyin bir arkadaşlık ortamına, faaliyete veya eğlenceye katılmaması şeklinde ifade edilmektedir (Seeman, 1959). Öğrenciler,

arkadaşlık ortamı oluşturamadıklarında ve öteki öğrenciler ve okullar ile ilişki kuramadıklarında kendilerini doyum-suz hissedebilirler ve bu durum onların okula karşı mesafeli olmalarına veya isyan etmelerine sebebiyet verebilir.

İçinde bulunduğu ortamdan, çevresinden ve eğitim ortamından kopuşu (Bronfenbrenner, 1986) ifade eden okula yabancılaşmaya sebep olan çeşitli faktörler vardır. Katı eğitim ortamı, ders sürelerinin uzun olması, sosyal aktivitelerin yetersiz olması ve öğrencilerin iradeleri dışında verilen kararlar ve işlenen programlar bu faktörlere örnek olarak sunulabilir. Ayrıca bireyin bulunduğu sosyal ortamında huzursuz olması, korku, anksiyete yaşaması ve ötekiler tarafından olumsuz algılanacağı korkusu (Watson & Friend, 1969) onun uzaklaşmasına ve diğerleri ile daha az etkileşime girerek ortamdan kopmasına ve yabancılaşmasına sebep olabilir.

Alanyazında Okula Yabancılaşmanın Sonuçları

Kendini yabancılaşmış hisseden öğrencinin davranışları farklılık gösterir. Okulda yabancılaşan öğrenciler, bir süre sonra içinde buldukları eğitim ortamından kopar ve olumsuz davranışlar sergilemeye başlar. Bu davranışlar, öğrencinin okuldaki sosyal ve akademik deneyimleri neticesinde ortaya çıkan tepkilerdir. Bundan dolayı okul, gelişim dönemlerinde pozitif bir kendilik duygusu ve başarı duygusu yaşamak isteyen birtakım öğrenciler için başarısızlık ve hayal kırıklığının kaynağı olan zararlı bir ortama dönüşebilmektedir (Kumari & Kumar, 2017). Okullar ve okul personeli bir şekilde öğrencilerin yabancılaşmalarına ve akademik başarısızlığa neden olmaktadır (Goodwin, 2000). Bunlar yetersiz ve uygun olmayan müfredat, yetersiz öğretim, düşük benlik algısı ve başarısız okul kültürü gibi faktörlerdir. Alanyazın incelendiğinde düşük akademik başarı (Hascher & Haganauer, 2010), düşük ekonomik düzey ve kalabalık sınıflar (Uzun, 2006), gidilen okul türü (Gedik, 2014), sosyal beceri eksikliği (Özsarı, 2015), düzenli fiziksel aktivitede bulunmama (Özdemir, 2011), düşük benlik algısı (Çoşkun & Altay, 2009) ve ailede farklı dillerin kullanılması (Katıtaş, 2012) gibi etkenlerin öğrencilerde okula yabancılaşmaya neden olduğu belirlenmiştir. Tüm bu süreçlerin sonunda yabancılaşma yaşayan öğrenciler okulu; fikirlere değer verilmeyen, anlamsız, kurallara uyulmayan sıkıcı bir yer olarak görür (Brown, Higgins & Paulsen, 2003).

Yukarıdaki çalışmalar ile benzer güncel çalışmalar incelendiğinde de okul tükenmişliğinin okula yabancılaşmanın anlamlı bir yordayıcısı olduğu (Polat & Özdemir, 2018), lise öğrencilerinde okula yabancılaşma ile antisosyal davranışlar arasından pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu (Atmaca, 2019), okul tükenmişliği ile okula yabancılaşma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu (Akyavuz, 2020), lise öğrencilerinde geleneksel ve siber zorbalığın güçsüzlük boyutunda okula yabancılaşmaya sebep olduğu (Han & Demirtaş, 2020) bulunmuştur.

Sonuç olarak okula yabancılaşma sonucunda öğrenciler okulu bırakmakta ya da bu öğrencilerin okuldaki sosyal ve akademik faaliyetlere katılımları azalmaktadır. Bunlarla birlikte yabancılaşma sonucunda bireylerin kaygı, depresyon, stres, anlamsızlık, yalnızlık ve umutsuzluk gibi psikolojik sorunlar yaşadıkları görülmektedir (Yakut, 2016). Özellikle yabancılaşma ile öfke, depresyon ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara literatürde yer verilmiştir (Çelik, 2005; Duru, 1995; Eunsook, 2007).

Sonuç

İnsanın olduğu yerde yabancılaşma olgusunun olduğu söylenebilir. Bireylerin hayatlarının önemli bir kısmını geçirdikleri ortamlardan biri okuldur. Okul ortamı öğrenciler için önemli bir sosyalleşme ve toplumsallaşma sahasıdır. Fakat akranları arasında kendini ifade etmekte güçlük yaşayan, öğretmenleriyle iletişime kurmaktan kaçınan, farklı sosyal ortamlara dâhil olamayan öğrenciler süreçle birlikte okuldan kopmaya ve okul ortamına yabancılaşmaya başlar. Öğretmenlerin ders işleme yöntemleri, ağır dersler, sosyal aktivitelerin yetersizliği bu sorunları oluşturan önemli kaynaklardır. Okul içerisinde sosyal aktivitelerin, müzik ve spor etkinliklerinin artırılması ve öğrencilerin öğrenme sürecine aktif bir şekilde katılmalarının sağlanması okula yabancılaşma problemini azaltabilir ve önleyici çalışmaların yapılması yoluyla okula yabancılaşmanın önüne geçilebilir. Örnek olarak; okulda güvenli bir ortamın oluşturulması, okula yeni kaydolun öğrencilere yönelik uyum etkinliklerinin uygulanması, bu öğrencilerin birbirleriyle tanışması ve kaynaşması için sosyal aktivite çalışmalarının yapılması gösterilebilir. Benzer şekilde işlenen derslerin öğrenci odaklı olması ve her bireyin başarı duygusunu tatmasını sağlayacak farklı ölçme ve değerlendirme seçeneklerinin kullanılması, öğrencilere akademik bakımdan kendini ifade etme şansı tanıyabilir. Gerek akademik manada gerekse sosyal manada kendini ifade edebilen öğrencinin okula bağlılık seviyesi yükselebilir. Sonuç olarak bu uygulamalar yabancılaşmanın önüne geçebilir.

Kaynakça

- Akyavuz, E. K. (2020). Ortaöğretim öğrencilerinin okul tükenmişliği ve okula yabancılaşma algıları arasındaki ilişkisinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(2), 847-857. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.697235>
- Akyıldız, H. (1998). Bireysel ve toplumsal boyutlarıyla yabancılaşma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3, 163-176.
- Atmaca, T. (2019). Olumsuz okul tutumu, okula yabancılaşma ve anti-sosyal davranışın ortaöğretim öğrencilerinin suça eğilimini yordama düzeyi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 10(19), 63-86. <https://dergipark.org.tr/en/pub/eibd/issue/47395/598131>
- Bayat, B. (1996). Çimento ve otomotiv sektörlerinde çalışan işçiler arasında yabancılaşmanın karşılaştırmalı olarak araştırılması. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bayhan, V. (1995). Üniversite gençliğinde *anomi ve yabancılaşma (İnönü Üniversitesi Örneği)*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Alienation and the four worlds of childhood. *The Phi Delta Kappan*, 67(6), 430-436.
- Brown, M. R., Higgins, K. & Paulsen, K. (2003). Adolescent alienation: What is it and what can educators do about it? *Intervention in School and Clinic*, 39(1), 3-9. <https://doi.org/10.1177/10534512030390010101>
- Cao, G. (2016). Alienation of tibetan adolescents in rural boarding schools. *Frontiers of Education in China*, 11(4), 503-518. <https://doi.org/10.1007/BF03397138>
- Çağlar, Ç. (2012). Öğrenci yabancılaşma ölçeğinin geliştirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim ve Bilim Dergisi*, 37(166).
- Çelik, F. (2005). *Ortaöğretim öğrencilerinin okula yabancılaşma düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi.

- Çoşkun, Y. & Altay, C.A. (2009). Lise öğrencilerinde yabancılaşma ve benlik algısı ilişkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Bilimleri Dergisi*, 29, 41-56.
- Damgacı, A.E. (2016). *Marksist yabancılaşma kuramının güncelliği sorunsalı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Duru, E. (1995). Üniversite öğrencilerinde yabancılaşma ve yalnızlık düzeyi ilişkileri. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Ergil, D. (1978). Yabancılaşma kuramına ilk katkılar, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 33(3).
- Erjem, Y. (2005). Eğitimde yabancılaşma olgusu ve öğretmen: Lise öğretmenleri üzerine sosyolojik bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4).
- Eunsook, L. (2007). Construction of a structural model about male and female adolescents' alienation, depression, and suicidal thoughts. *Journal of Korean Academy of Nursing*. 37(4), 576-585. <https://doi.org/10.4040/jkan.2007.37.4.576>
- Fromm, E. (1990). *Sağlıklı toplum*. (Y. Salman ve Z. Tanrısever, Çev.). Payel Yayınevi.
- Fromm, E. (1995). Çağımızın özgürlük sorunu. (G. Bozkurt Güvenç, Çev.). Gündoğan Yayınevi.
- Gedik, A. (2014). *Ortaöğretim öğrencilerinde okul yaşam kalitesi bağlamında okula yabancılaşma*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Goodwin, B. (2000). *Raising the Achievement of Low-Performing Students. Policy Brief*. (ED442807). ERIC. <https://eric.ed.gov/?id=ED442807>
- Gope, T. & Bhowmik, S. (2017). Effects of urban-rural rearing on alienation. *Deliberative Research Firozabad*, 28-31.
- Gülenç, K. & Kulak, Ö. (2012). *Marx'ın Halleri*. Kalkedon.
- Han, F. & Demirtaş, H. (2020). Geleneksel veya siber zorbalığa maruz kalmanın okula yabancılaşmaya ilişkin etkileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 1136-1152. <https://doi.org/10.17679/inuefd.753122>
- Hascher, T. & Hagenauer, G. (2010). Alienation from school. *International Journal of Educational Research*, 49(6), 220-232. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2011.03.002>
- Hegel, G. W. F. (1986). *Tinin görüngübilimi*. (A. Yardımlı, Çev.). İdea Yayınları.
- Katıtaş, S. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde okula yabancılaşma ve okulu bırakma eğilimi (Şanlıurfa İli Örneği). [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Harran Üniversitesi.
- Kızıltan, G. S. (1986). Çağımızda Yabancılaşma Sorunu. (1. Baskı). Metis Yayınları.
- Kumari, S. & Kumar, P. (2017). Student alienation among college students in relation to their (restrictive-permissive) parental behaviour. *International Journal of Advanced Education and Research*, 2(3), 204-211
- Mann, S. J. (2001). Alternative perspectives on the student experience: Alienation and engagement. *Studies in Higher Education*, 26(1). 7-19. <https://doi.org/10.1080/03075070020030689>
- Mau, R. Y. (1992). The validity and devolution of a concept: Student alienation. *Adolescence*, 27, 731-742.
- Newman, F.M. (1981). Reducing student alienation in high schools: implications of theory. *Harvard Educational Review*, 51(4), 546-64. <https://doi.org/10.17763/haer.51.4.xj67887u8715t66t>
- Ollman, B. (2012). *Yabancılaşma (Marx'ın kapitalist toplumdaki insan anlayışı)*. (A. Kars, Çev.). Yordam Kitap.
- Özdemir, N. (2011). *Düzenli fiziksel aktivitenin ilköğretim öğrencilerinin okula yabancılaşma ve*

- yalnızlık düzeyleri üzerine etkileri. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ege Üniversitesi.
- Özsarı, M.P. (2015). 4. ve 5. Sınıf öğrencilerinin okula yabancılaşma ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Polat, Ş. & Özdemir, M. (2018). Ortaokul öğrencilerindeki eğitim stresi, okul tükenmişliği ve okula yabancılaşma arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1395-1406. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.1848>
- Schulz, L. L. (2011). Targeting school factors that contribute to youth alienation: focused school counseling programs. *Journal of Instructional Psychology*, 38(2), 75-84.
- Seeman, M. 1959. On meaning of alienation. *American Sociological*, 24, 783- 790.
- Sezgin, Ö (2008). *Marx, Kapital Ve Diyalektik Materyalizm*. Phoenix Yayınevi.
- Silier, Y. (2007). *Özgürlük yanılsaması Rousseau ve Marx*. Yordam Kitap.
- Tekin, M. (2010). Dindarane yabancılaşma, İlahiyat Akademisi Dergisi, 2(3), 55-66.
- Tezcan, M. (1985). Gençlik ve yabancılaşma. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 18(1), 121-127.
- Tolan, B. (1981). *Çağdaş Toplumun Bunalımı Anomi ve Yabancılaşma* (2. Baskı). İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.
- Uzun, Ö. (2006). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okula yabancılaşma düzeylerine etki eden sosyo-demografik değişkenlerin belirlenmesi. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Watson, D.& Friend, R. (1969). Measurement of social-evaluative anxiety. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 33(4), 448-457. doi: 10.1037/h0027806
- Yakut, S. (2016). Öğretmenlerde yabancılaşma, yalnızlık ve dindarlık ilişkisi: Polatlı örneği. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Yapıcı, M. (2011). Eğitim ve yabancılaşma. *Journal of Human Sciences*, 8(1).

